

Maa- ja metsätalousministeriö
kirjaamo.mmm@gov.fi

Lausunto luonnoksesta Kansalliseksi metsästrategiaksi (KMS2035)

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/26649/2022

Kansallinen metsästrategia 2035 on lakisääteinen metsäohjelma, joka ohjaa Suomen metsäpolitiikkaa tulevan vuosikymmenen aikana. Kansallisessa metsästrategiassa kuvataan metsäalan kehittämisen tavoitteet ja painopisteet.

Maa- ja metsätalousministeriön pyynnön mukaisesti lausunto on jaoteltu lausuntopyynnössä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti.

Luku 2: Toimintaympäristö

Alkuperäiskansaoikeudet

Suomi on sitoutunut saamelaisten oikeuksien turvaamiseen sekä kansallisesti perustuslaissa että kansainvälisten sopimusten kautta. Kansallisessa metsästrategiaan tulee siis sisältyä kuvaus saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksista ja alkuperäiskansojen ympäristöllisten ihmisoikeuksien enenevästä tunnustuksesta kansainvälisissä ihmisoikeuselimissä kuten myös Suomelle annetut suositukset (esim. E/C.I2/CO/FIN/6, CERD/C/FIN/CO/23, A/HRC/36/8, A/HRC/33/42/Add.3 sekä yksittäiset ratkaisut, vrt. Heinämäki 2021¹). Edellä mainitut koskevat mm. sen varmistamista, että hakkuut tai muu yksityisten toimijoiden toiminta ei vaikuta kielteisesti saamelaisten mahdollisuuksiin nauttia oikeuksistaan alkuperäiskansana ja että saamelaisten näkemykset huomioidaan toimia suunniteltaessa.

Kuvauksessa voi hyödyntää seuraavaa tekstiä: Saamelaisilla on perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Säännös turvaa saamelaisten aseman alkuperäiskansana ja sitä on luettava ja tulkittava yhdessä kansainvälisistä sopimuksista ilmenevien alkuperäiskansaoikeuksien kanssa. Perustuslain 17 §:n 3 momentin tarkoitamana saamelaiskulttuurina pidetään vakiintuneen käytännön mukaan muun muassa saamelaisten perinteisiä elinkeinoja: poronhoitoa, kalastusta, metsästystä, keräilyä sekä saamelaista käsityötä niiden nykyaikaisine harjoittamisen muotoineen.² Perustuslain 121 §:n mukaan saamelaisilla on saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Saamelaisten kotiseutualueella tarkoitetaan Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevaa Lapin paliskunnan aluetta. YK:n

¹ Heinämäki, L. 2021. Opas saamelaisia koskevien oikeusnormien tulkintaan ja soveltamiseen ympäristöön ja maankäyttöön liittyvissä kysymyksissä. Saamelaiskäräjät. Luvut 2 ja 6. Ladattavissa osoitteessa: <https://www.samediggi.fi/toiminta/elinkeino-ja-oikeus/>.

² HE 309/1993 vp, PeVL 3/1990 vp, PeVL 17/2010 vp, PeVL 29/2004 vp ja PeVL 32/2010 vp.

kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (KP-sopimus) on Suomessa osa kansallista lainsäädäntöä ja viranomaisia suoraan sitova. KP-sopimuksen 27 artiklan mukaan saamelaisilta ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan ja käyttää omaa kieltään. YK:n ihmisoikeuskomitean mukaan 27 artikla merkitsee muun muassa velvollisuutta taloudellisten toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen siten, että saamelaisten perinteisten elinkeinojen taloudellinen kannattavuus säilyy.³

Luvun 2.2.1 Kansainväliset politiikat alussa todetaan yleispiirteisesti Suomen sitoutuneen yli sataan kansainväliseen metsiä ja ympäristöä käsittelevään sopimukseen. Saamelaiskäräjät esittää lisäystä luvun ensimmäisen kappaleen loppuun siten, että vähimmillään ilmenee Suomen sitoutuminen YK:n biodiversiteettisopimuksen tavoitteisiin, jotka ovat luonnon monimuotoisuuden suojeleminen, kestävä käyttö sekä geenivarjoista saatavien hyötyjen oikeudenmukainen ja tasapuolinen jako. Saamelaiskäräjät esittää lisäksi, että Saamelainen perinteinen poronhoito on biodiversiteettisopimuksen artiklassa 10(c) tarkoitettua alueen luonnonvarojen perinteistä käyttöä sekä artiklan 8(j) nojalla suojattua saamelaisten biologisen monimuotoisuuden suojeleminen ja kestävän käytön kannalta merkittävää tietämystä ja käytäntöä.

Ilmastonmuutos ja ekologinen kestävyys

Ympäristöä koskevia, merkittävimpiä globaaleja muutostekijöitä ovat luonnoksen mukaan ilmastonmuutosta hillitsevien ja sopeutumista edistävien toimenpiteiden epäonnistuminen, äärisääntöjen voimistuminen ja luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen. Näiden kolmen riskin toteutumisen uhka kohdistuu vahvasti alkuperäiskansojen edellytyksiin turvata kulttuuriensa omaleimaisuus ja kulttuurisena elinehtona perinteisten elinkeinonsa tuottavuus.

Saamelaiskäräjät painottaa, että ympäristötekijöihin liittyvät riskit ovat eksistentiaalisia aivan kaikille yhteiskunnille ja ihmisille – häiriintyneet ekosysteemipalvelut voivat vakavasti heikentää taloudellisen toimeliaisuuden edellytyksiä ja uhata yhteiskuntarauhaa, myös Suomen kaltaisessa metsätalouteen vahvasti tukeutuvassa maassa. Metsästrategiassa tulee asettaa kärkisijalle metsätalouden toimien ekologinen kestävyys ja edistää kaikkien toimien myönteistä yhteisvaikutusta ilmastonmuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen sekä luonnon monimuotoisuuden kannalta. Edellä esitetty prioriteettijärjestys ja varautuminen heijastuvat joissain määrin strategialuonnoksen toimintaympäristöä koskevaan lukuun, esim. kohtiin 2.2.1 Kansainväliset politiikat, 2.2.3 Väestörakenne ja arvomuutokset, 2.2.5 Luonnontuoteala sekä 2.2.6 Metsätalous, mutta varsin suppeasti.

Luku 3: Tahtotila

Metsästrategian visio on luonnoksen mukaan tavoitella kasvavaa hyvinvointia metsistä ja metsille. Metsästrategia pyrkii edistämään vastuullista ja kokonaisvaltaista hyvinvointitaloutta. Hyvinvointitaloutta kuvataan Määritelmät -osiossa seuraavasti: ”Hyvinvointitaloudessa keskeistä on merkityksellinen elämä, ihmisten sekä ihmisen ja luonnon välinen vuorovaikutus, yhteinen hyvä ja tarpeiden tyydyttäminen planeetan sallimissa rajoissa” (s. 34).

³ HE 214/2013 vp, s. 112.

Luonnoksessa esitetään neljä päämäärää ja kutakin päämäärää koskevia tavoitteita. Päämäärät ovat 1. Suomi on kilpailukykyinen toimintaympäristö uudistuvalla ja vastuullisella metsäalalla. 2. Metsät ovat aktiivisessa, kestävässä ja monipuolisessa käytössä. 3. Vahvistamme metsien elinvoimaisuutta, monimuotoisuutta ja sopeutumiskykyä. 4. Vahvistamme tiedolla johtamista ja osaamista metsäalalla. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan päämäärät kattavat metsäalan, metsien käytön, metsäluonnon sekä tiedon tuottamisen ja viestinnän. Tavoitteet huomioivat tarpeellisia osa-alueita laajasti ja taipuvat hyvin ekologisen kestävyuden edistämiseen. Päämäärään 1 liitetyistä tavoitteista metsiin perustuvan liiketoiminnan kasvun ei tule olla itseisarvo vaan palvella esimerkiksi samassa yhteydessä esitettyä monipuolistumista. Saamelaiskäräjät esittää, että tavoite kirjataan: *Metsiin perustuva liiketoiminta monipuolistuu ja on kestävä kasvua.*

Saamelaisten oikeudet ovat kansallisen tason oikeuksia, ainoastaan kulttuuri-itsehallinto kohdistuu laissa saamelaiskäräjistä määritetyille saamelaisten kotiseutualueelle. Saamelaiskäräjät näkee olennaiseksi, että saamelaisten oikeuksien toteutumisen turvaaminen ilmenee läpileikkaavasti metsästrategiassa. Tämän merkitystä alleviivaa se, että metsäluonto on keskeinen osa saamelaista kulttuurimuotoa ja kulttuuriperintöä.⁴ Luonnoksessa esitetyn määritelmän mukaan metsäala kattaa metsäsektorin lisäksi myös metsien muihin sekä aineellisiin että aineettomiin tuotteisiin perustuvan tuotannon, jalostuksen ja palvelut sekä julkishyödykkeet. Saamelaiskäräjät alleviivaa, että metsäalaan Suomessa kuuluu saamelaiskulttuuri.

Päämäärän 2 tulisi kattaa metsien merkitys saamelaiskulttuurille. Tätä koskeva kirjaus voi esimerkiksi olla seuraavanlainen: *Saamelaisten kotiseutualan metsien merkitys saamelaiskulttuurille on suuri.*

Kuten edellisessä lausuntokohdassa todettiin, ilmastonmuutoksen ja luontokadon vuoksi häiriintyneet ekosysteemipalvelut voivat vakavasti heikentää taloudellisen toimeliaisuuden, ja siten myös metsästrategialla tavoitellun 'hyvinvointitalouden' edellytyksiä myös Suomessa. Metsästrategian keskeisenä tahtotilana tulee olla metsäluonnon hyödyntämisen ekologinen kestävyys ml. metsäluonnon muutosjoustavuus ilmastonmuutoksessa sekä metsäalan, etenkin metsätalouden, vastuu omista ympäristövaikutuksistaan. Hankesalkkuihin jaettujen toimien kokonaisvaikuttavuuden tulee tavoitella tätä päämäärää. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan luvussa esitetyt tavoitteet soveltuvat ekologisen kestävyuden edistämiseen

Saamelaisten kotiseutualuetta koskee Lapin alueellinen metsäohjelma. Nykyiseen Lapin alueelliseen metsäohjelmaan 2021–2025 sisältyy laaja kuvaus saamelaisten oikeuksista, saamelaiskulttuurista ja saamelaisten kotiseutualueesta. Metsäohjelmassa on muutoinkin läpileikkaavasti huomioitu saamelaiset. Saamelaisten kotiseutualan luonnonvarasuunnitelmassa 2022–2027 Metsähallitus on sitoutunut metsätaloudellisten toimenpiteiden suunnitteluun paliskuntaakohtaisesti sekä siihen, että suunnittelualueella ei tehdä hakkuita, jos paliskunta niitä vastustaa, eikä neuvotteluissa päästä yhteisymmärrykseen.⁵

Saamelaiskäräjät esittää seuraavia täydennyksiä tahtotilaa käsittelevään lukuun:

⁴ Tämän kokonaisuuden osalta tarkemmin Saamelaiskäräjien 30.11.2018 päivätyssä lausunnossa kansallisesta metsästrategiasta 2025, Dnro: 464/D.a.2./2018.

⁵ Metsähallitus 2022. Saamelaisten kotiseutualan luonnonvarasuunnitelma 2022–2027.

Suunniteltaessa metsänhakkuita tai muita metsäalan toimia saamelaisten kotiseutualueella turvataan saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutuminen perustuslain ja kansainvälisten sopimusten mukaisesti.

Saamelaisten oikeudet turvataan Lapin alueellisessa metsäohjelmassa siinä esitettävien tavoitteiden ja toimenpiteiden kautta.

Saamelaisten kotiseutualueen valtion mailla hakkuusuunnite sovitaan paliskuntaakohtaisissa metsäsuunnitelmissa ja metsänhakkuita suoritetaan ainoastaan paliskuntien suostumuksella.

Luku 4.1 Hankesalkku ja 4.2 Kärkihankkeet

Metsästrategian päämäärien ja tavoitteiden saavuttamisen kannalta olennainen ja keskeisin työkalu on strategian hankesalkku.

Kärkihanke Metsien kasvu

Saamelaiskäräjät näkee hiilinielut ilmastonmuutoksen hillinnän keskeiseksi työkaluksi ja pitää hyvänä, että luonnokseen sisältyy useita hiilinieluihin vaikuttavia toimenpiteitä. Metsien kasvua ja siten saavutettavia hiilinieluja voidaan tavoitella myös kehittämällä edelleen metsätalousalueiden rauhoituksen ja päästökauppaperiaatteella toimivan hiilinieluksi varaamisen keinoja sekä myös talousmetsiin soveltuvia ennallistamistoimia.

Saamelaiskäräjät esittää kärkihankkeeseen esitetyn toimenpiteen *Kehitetään kasvun ja hiilen varastoinnin keinoja* lisättäväksi seuraavaa:

- kehitetään talousmetsiin soveltuvia rauhoituksen, hiilivarastoiksi varaamisen ja ennallistamisen toimia

Kärkihanke Elonkirjoa talousmetsissä

Ehdotetut toimenpiteet ovat hyviä ja toteuttamiskelpoisia. Saamelaiskäräjät pitää kuitenkin olennaisena, että tavoitellaan talousmetsien luonnonhoidon vaikuttavuutta jo lyhyellä ja keskipitkällä tähtäimellä, eikä pidä riittävänä, että vaikuttavuutta tavoitellaan ainoastaan pitkällä tähtäimellä. Metsätalouden vaikutus talousmetsien tilaan todetaan uhanalaisuusarvioinneissa eikä kehityksen kääntämisen tavoittelemisen aloittaminen vasta kaukaisessa tulevaisuudessa ole asianmukaista metsäpolitiikkaa. Metsien rakennepiirteiden lisäämistä koskevaan toimenpiteeseen olisi mielekästä lisätä *luppojäkälää kasvavat puut* alueilla, joilla on merkitystä poronhoidossa hyödynnettyinä talvilaitumina.

Toimenpide, joka koskee monimuotoisuuden turvaamisen rahoitusmallien kehittämistä, mahdollistaa METSO-ohjelman laajentamisen Etelä-Suomesta kattamaan muitakin alueita. Saamelaiskäräjät on jo aiemminkin esittänyt⁶ METSO-ohjelman räätälöimistä koskemaan saamelaisten kotiseutualuetta ja todennut, että tämä edesauttaisi saamelaisten oikeuden oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja

⁶ Taustamuistio Saamelaiskäräjien hallituksen edustajien sekä ympäristö- ja ilmastoministeri Mikkosen tapaamiseen 10.9.2020, Dnro 664/D.a.2./2020.

kehittämiseen turvaamista sekä yhteisösuhteiden ja yhteiskuntarauhan ylläpitämistä saamelaisten kotiseutualueella.

Kärkihanke Metsäalan uudistuminen

Saamelaiskäräjät näkee metsäalan uudistumiseen tähtäävät toimenpiteet pääosin erittäin hyviksi. Metsien virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytyksiä kehittäminen edellyttäisi myös kestävyyttä: *Kehitetään metsien virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytyksiä ja kestävyyttä.* Arktinen luonto on sekä vetovoimaista että hyvin haurasta, häiriöaltista ja kulumiselle herkkää.

Muuta kommentoitavaa

Yleiset huomiot

Saamelaiskäräjät näkee huomionarvoiseksi sen, että saamelaisia koskevat kirjaukset on strategialuonnoksessa minimoitu käsittämään ainoastaan yleisluonteiset kuvailevat tiedot luvussa 1.2 Metsien ja metsätalouden merkitys Suomelle. Tässä yhteydessä todetaan, että saamelaiset ovat ainoa alkuperäiskansa Euroopan unionin alueella ja että saamelaisten kotiseutualueen maista noin 90 % on valtion maita, joista valtaosan todetaan olevan lakisääteisiä suojelu- ja erämaa-alueita tai luontaistalousalueita. Edellä mainittu kuvaus tarkoittanee metsästrategian ajattelutavassa ns. puuntuotannollisten rajoitusten oletettua, saamelaiskulttuurin kannalta myönteistä vaikutusta. Lisäksi todetaan, että saamelaisten perinteiset elinkeinot ovat erityisen herkkiä ilmastonmuutoksen haittavaikutuksille.

Saamelaiskäräjät pitää hyvänä, että em. seikat tuodaan esiin, mutta esittää kirjauksen muuttamista seuraavasti (poistot yliviivauksella, lisäykset punaisella tekstillä): *Saamelaiset ovat ainoa alkuperäiskansa Euroopan unionin alueella. Saamelaisten kotiseutualueella maista noin 90 % on valtion maita. Näistä yli 90 % on lakisääteisiä suojelu- ja erämaa-alueita tai luontaistalousalueita ja 9 % metsätaloustoiminnan piirissä olevia alueita ovat metsät ovat Metsähallitus Metsätalous Oy:n tai yksityisten metsänomistajien hallinnoimia. Metsätaloustaloudessa olevilla alueilla toimivat poronhoitoyhteisöt (paliskunnat) ovat sidottuja toimialueeseensa ei vain perinteisen käytön vaan myös poronhoitolain sekä muiden säädösten perusteella eivätkä voi siirtyä esimerkiksi suojelualueille harjoittamaan poronhoitoa. Metsien tila ja metsätalouden toimenpiteiden toteuttamistavat, metsien käyttömahdollisuus luonnontuotteiden hyödyntämiseen ja virkistyskäyttöön sekä metsäluonnon monimuotoisuus vaikuttavat suoraan edellytyksiin toteuttaa saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana ja harjoittaa saamelaisten perinteisiä elinkeinoja. Saamelaisten perinteiset elinkeinot ovat erityisen herkkiä ilmastonmuutoksen haittavaikutuksille.*

Johdanto

Johdannon ensimmäisessä luvussa 1.1 Kansallinen metsästrategia ohjaa metsäpolitiikkaa tulee todeta metsien merkitys saamelaiselle kulttuurimuodolle. Saamelaisia koskevat kirjaukset strategian johdannossa ovat perusteltuja, koska Suomi on sitoutunut perustuslaissa (17.3 §) saamelaisten oikeuksien turvaamiseen ja YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 8/1976, myöh. KP-sopimus) ja perustuslaki edellyttävät viranomaisilta aktiivisia toimia turvata ja edistää saamelaisten perinteisten elinkeinojen ylläpitämistä ja kehittämistä, niin että ne säilyvät elinvoimaisina myös tulevaisuudessa. Kansallisessa metsästrategiassa on selkeästi tuotava esille

saamelaisten olemassaolo alkuperäiskansana sekä kansallisena kielellisenä ja kulttuurisena vähemmistönä ja annettava saamelaisten suhteelle metsäluontoon sen edellyttämä painoarvo. Saamelaiskäräjät viittaa tältä osin lausuntoonsa kansallisen metsästrategian 2025 päivityksestä 30.11.2018 (liite 1, dnro: 464/D.a.2/2018).

Rahoitus ja seuranta

Saamelaiskäräjät näkee erittäin keskeiseksi, että metsästrategian seuranta varten laaditaan toimenpidekohtaiset mittarit ja kärkihankekohtaisesti määritetyt vastuutahot kuten myös kokonaisvaikuttavuuden arviointimekanismi. Saamelaiskäräjät on käytettävissä saamelaisia ja saamelaisten kotiseutualuetta koskevien mittareiden ja arviointimekanismien kehittämistä varten.

Tuomas Aslak Juuso
puheenjohtaja

Tiina Lovisa Solbär
vs. ympäristösihteeri

Puheenjohtaja päätti lausunnosta 11.11.2022 kuultuaan II varapuheenjohtajaa Leo Aikiota. Lausunnon laatimiseen ovat osallistuneet elinkeinosihteeri Laura Olsén-Ljetoff sekä elinkeino- ja ympäristölakimiessihteeri Sarita Kämäräinen.

Liite 1. Saamelaiskäräjien lausunto 30.11.2018 kansallisen metsästrategian 2025 päivityksestä.